

pregnant women. The conclusion was made concerning the feasibility of the program psycho-prophylactic support as one of the effective ways of women with prolonged pregnancy support.

Key words: psycho-emotional state, pregnancy, stress, adaptive capacity, prolonged pregnancy, psycho-emotional tension, pregnancy support, reproductive health.

Received October 23, 2014

Revised November 19, 2014

Accepted December 05, 2014

УДК 159.99:3.08

Ю.Ю. Бойко-Бузиль

mind777@rambler.ru

Психологічний супровід професійної діяльності керівників органів і підрозділів МВС України

Boiko-Buzyl Y.Y. Psychological support of professional activity of the heads of agencies and subdivisions of the MIA of Ukraine / Y.Y. Boiko-Buzyl // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufrieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 47–57.

Ю.Ю. Бойко-Бузиль. Психологічний супровід професійної діяльності керівників органів і підрозділів МВС України. В статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми психологічного супроводу професійної діяльності керівної ланки органів та підрозділів системи МВС України на виконання вимог наказу МВС України та інших офіційних документів, що визначають напрямки реформування МВС України. Зокрема, уточнено основоположні поняття, зокрема «супровід», «психологічний супровід», які з'явилися в ХХ столітті та досі не мають однозначного тлумачення та бачення. Визначено три основних підходи до визначення сутності поняття психологічного супроводу, а саме: метод, процес і професійна діяльність фахівця-психолога. Розкрито мету психологічного супроводу, яка полягає у повноцінній реалізації професійно-психологічного потенціалу особистості і задоволенні потреб суб'єкта діяльності. Представлено різні бачення науковцями складових та завдань психологічного супроводу. Схарактеризовано невід'ємні елементи здійснення психологічного супроводу професійної

діяльності управлінського складу органів і підрозділів МВС України, зокрема професійно-психологічний відбір та професійно-психологічну підготовку. Визначено напрямки реалізації психологічного супроводу професійної діяльності керівника органів і підрозділів МВС України. Вказано на принципи реалізації психологічного супроводу професійної діяльності керівника органів і підрозділів МВС України, найефективніші технології організаційного впровадження психологічного супроводу та важливості в його реалізації проактивного підходу, який базується на ідеї завчасного попередження професійно-психологічних проблем та ґрунтується на засадах гуманістичної психології.

Ключові слова: психологічний супровід, професійна діяльність, керівник, управління, метод, процес, результат, професійно-психологічний відбір, професійно-психологічна підготовка, проактивний підхід.

Ю.Ю. Бойко-Бузыль. Психологическое сопровождение профессиональной деятельности руководителей органов и подразделений МВД Украины. В статье представлены результаты теоретического анализа проблемы психологического сопровождения профессиональной деятельности руководящего звена органов и подразделений системы МВД Украины во исполнение требований приказа МВД Украины и других официальных документов, определяющих направления реформирования МВД Украины. В частности, уточнены основополагающие понятия, а именно «сопровождение», «психологическое сопровождение», которые появились в XX веке и до сих пор не имеют однозначного толкования и виденья. Определены три основных подхода к определению сущности понятия психологического сопровождения, а именно: метод, процесс и профессиональная деятельность специалиста-психолога. Раскрыта цель психологического сопровождения, которая заключается в полноценной реализации профессионально-психологического потенциала личности и удовлетворении потребностей субъекта деятельности. Представлены различные взгляды учёных на составляющие и задачи психологического сопровождения. Охарактеризованы неотъемлемые элементы психологического сопровождения профессиональной деятельности управленческого состава органов и подразделений МВД Украины, а именно профессионально-психологический отбор и профессионально-психологическая подготовка. Определены направления реализации психологического сопровождения профессиональной деятельности руководителя органов и подразделений МВД Украины. Указано на принципы реализации психологического сопровождения профессиональной деятельности руководителя органов и подразделений МВД Украины, эффективные технологии организационного внедрения психологического сопровождения и важности в его реализации проактивного подхода, который базируется на идее заблаговременного предупреждения профессионально-психологических проблем и основывается на принципах гуманистической психологии.

Ключевые слова: психологическое сопровождение, профессиональная деятельность, руководитель, управление, метод, процесс, результат, профессионально-психологический отбор, профессионально-психологическая подготовка, проактивный подход.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства зумовлює зростання інтересу до підвищення ефективності діяльності системи Міністерства внутрішніх справ, спрямованої на боротьбу зі злочинністю, охорону громадського порядку і забезпечення громадської безпеки. Однією із ключових ланок реалізації цього процесу є управлінська діяльність керівної ланки органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ України, що і визначає необхідність покращення психологічного супроводу їхньої професійної діяльності, особливо в світлі реалізації вимог наказу МВС України від 08.07.2013 року № 652 «Про внесення змін до наказу МВС України» від 28.07.2004 року № 842 «Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» та інших офіційних документів, що визначають напрямки реформування Міністерства внутрішніх справ.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика психологічного супроводу професійної діяльності керівників органів та підрозділів МВС України була та залишається відкритою для психологічної науки. Дослідженням напрямків та аспектів практичного застосування фахівцями-психологами психологічних знань у супроводженні професійної діяльності працівників органів та підрозділів внутрішніх справ України займаються такі вітчизняні науковці: Ю.В. Александров, В.Г. Андросюк, О.М. Бандурка, В.І. Барко, Ю.Б. Ірхін, А.Ф. Зелінський, Л.І. Казміренко, М.С. Корольчук, С.Д. Максименко, Л.І. Мороз, В.С. Медведєв, О.В. Тімченко, Г.О. Юхновець, С.І. Яковенко та ін. Незважаючи на це, досліджень, які б повною мірою розкривали проблему психологічного супроводу професійної діяльності саме керівників органів та підрозділів МВС України, все ще недостатньо.

Формулювання мети статті. Метою нашого дослідження є теоретико-методологічний аналіз особливостей психологічного супроводу професійної діяльності керівної ланки органів і підрозділів МВС України.

Виклад основного матеріалу. Проблема психологічного супроводу професійної діяльності керівної ланки органів і підрозділів МВС України потребує подальшого уточнення її основоположних понять.

Відтак, термін «супровід» з'явився в 1993 році у книзі «Психологічний супровід природного розвитку маленьких дітей» та міцно увійшов у професійне життя фахівців-психологів, і вживається як концептуально, так і відносно практичної діяльності щодо вирішення конкретних проблем, але донині не має єдиного та однозначного його тлумачення.

Разом з тим, поняття «психологічний супровід» у сучасній психологічній літературі трактується досить широко. У науковій і методичній літературі не існує однозначного підходу у визначенні цілей і завдань психологічного супроводу, його змісту. Існують різні дефініції, наприклад, психологічний супровід – це: недирективна форма надання психологічної допомоги, спрямована на підсилення, удосконалення, розвиток, саморозвиток самосвідомості особистості, допомоги, яка запускає механізми саморозвитку й активізує власні ресурси людини [6]; цілісний, безперервний процес вивчення, аналізу, розвитку й корекції пізнавальних, мотиваційних, емоційно-вольових процесів особистості, яка є суб'єктом супроводу [7]; система заходів професійного психолога, що спрямована на створення умов для успішної діяльності та розвитку особистості на різних етапах онтогенезу [4]. Отже, аналіз доступної літератури з проблеми дослідження засвідчив, що сьогодні існує принаймні три основні підходи до визначення сутності поняття психологічного супроводу, а саме: 1 – метод, 2 – процес, 3 – професійна діяльність фахівця-психолога.

Визначимо, що мета психологічного супроводу професійної діяльності полягає у повноцінній реалізації професійно-психологічного потенціалу особистості і задоволенні потреб суб'єкта діяльності [4]. Складовими цього психологічного супроводу є: забезпечення оптимального соціально-психологічного мікроклімату; встановлення міри задоволеності роботою та умовами праці і відпочинку; поліпшення режиму праці та відпочинку; професійний відбір, підвищення кваліфікації; система заохочень і покарань; профкорекція; попередження виникнення небажаних функціональних станів; засоби запобігання девіантній поведінці, професійній деформації; створення кімнат психологічного розвантаження тощо [5].

Дослідниця О.О. Євдокимова головне призначення психологічного супроводу вбачає у створенні умов, сприятливих для розвитку особистості на всіх етапах особистісно-професійного розвитку, реалізації актуальних і потенційних можливостей особистості, ефективного засвоєння знань в області професійної

діяльності і побудови життєвої стратегії, оптимізації професійного й особистісного зростання [3].

Психологічний супровід саме професійної діяльності як система організаційних та психологічних заходів спрямована на створення сприятливих умов для професіонала і підтримку високої ефективності його діяльності [8] та передбачає: психологічне консультування з питань професійної діяльності; психологічну допомогу у розв'язанні особистих та сімейних психологічних проблем; діагностику професійної працездатності; корекцію несприятливих психічних станів; організацію і проведення профілактичної та реабілітаційної роботи [9].

Що ж стосується сутності психологічного супроводу професійної діяльності саме керівників органів та підрозділів МВС України, то хотілося б перш за все звернути увагу на складність і специфічність управлінської професійної діяльності, що обумовлена високим ступенем відповідальності, значною кількістю внутрішньоорганізаційних та зовнішніх факторів, великою кількістю функцій, які складають структуру управлінської діяльності та зумовлюють широкий спектр вимог до особистості керівника. Виходячи з цього, ми розуміємо психологічний супровід професійної діяльності керівників органів та підрозділів МВС України як комплексний та системний вплив на суб'єкт управлінської діяльності з метою вдосконалення його індивідуально-психологічних характеристик як керівника, особистісно-професійного зростання як управлінця та підвищення якості здійснення ним управлінських професійних функцій.

Зазначимо, що невід'ємними супроводжуваними елементами успішного здійснення психологічного супроводу професійної діяльності управлінського складу органів і підрозділів МВС України є професійно-психологічний відбір та професійно-психологічна підготовка, оскільки психологічний супровід апріорі є психологічним, позаяк спрямований на розвиток (корекцію) психологічних особливостей та досягнення управлінцем оптимально-високих результатів управлінської професійної діяльності.

Професійно-психологічний відбір розглядається нами як комплекс заходів, спрямованих на визначення відповідності індивідуально-психологічних властивостей особистості кандидатів вимогам професійної діяльності, які за своїми особистісними і професійними якостями найбільшою мірою відповідатимуть вимогам посади керівника системи МВС, оскільки ретельний професійно-психологічний відбір допомагає підбирати професіо-

налів з досягненням максимального рівня продуктивності та високим потенціалом розвитку.

Слід звернути увагу на розуміння професійно-психологічного відбору за В.І. Барком, який зазначає, що це складна спеціалізована процедура вивчення і оцінки придатності того або іншого кандидата до посади, досягнення рівня майстерності й успішного виконання обов'язків як у звичайних, так і в екстремальних умовах; систему способів, які забезпечують прогностичну оцінку взаємної відповідності людини і професії в тих видах діяльності, які здійснюються в нормативно заданих умовах, які вимагають від людини підвищеної відповідальності, здоров'я, працездатності, емоційно-вольової регуляції [1].

Відповідно, професійно-психологічний відбір доцільно проводити у два етапи: на першому етапі здійснювати попередню оцінку соціально-психологічних властивостей кандидатів на керівні посади, на другому – забезпечувати психологічне і психофізіологічне обстеження у Центрах професійно-психологічного відбору на базі поліклінік ГУМВС та УМВС України. Загальна оцінка результатів професійно-психологічного відбору визначається на основі аналізу й узагальнення усіх матеріалів соціально-психологічного вивчення, психологічного та психофізіологічного обстеження кандидата. Дані професійного відбору необхідно враховувати наряду із станом здоров'я, фізичним розвитком, рівнем загальноосвітньої та фізичної підготовки та іншими показниками, які дозволяють дати всебічну оцінку особистості кандидата на керівну посаду.

В свою чергу, професійно-психологічна підготовка керівників органів і підрозділів МВС України – це динамічний процес формування психологічної готовності професіонала до виконання конкретних проектів, завдань, напрямів професійної діяльності, зумовлений як внутрішніми, так і зовнішніми, професійно-особистісними факторами, що забезпечують формування цілісної готовності особистості до професійної діяльності.

Слід зазначити, що офіційні нормативні документи не передбачають спеціальної підготовки, однак ми вважаємо, що після проходження спеціально розробленого курсу психологічного навчання керівник: знатиме психологічну організацію особистості, сутність та особливості психологічного здоров'я, основи психології спілкування, основи виникнення конфліктних ситуацій та їх попередження; вмітиме встановлювати психологічний контакт з особовим складом та вищим керівництвом, використовуватиме прийоми саморегуляції та підтримки психічної стійкості, приймати рішення в екстремальних та критичних ситуаціях.

Зауважимо, що саме в процесі професійної і психологічної підготовки найкраще вдається розвивати та формувати в керівника наступні компетенції: особистісну ефективність (уміння ставити цілі і ефективно їх досягати, здібність до саморозвитку, саморегуляції, саморефлексії); психологічну стійкість (здатність управляти стресом, швидко реагувати на критичні ситуації з найменшими затратами сили та в найкоротший термін); комунікативну компетентність (майстерність психологічного спілкування, здатність до ефективної взаємодії у професійній діяльності); здібність до ефективної роботи в команді (навики ефективного лідерства та керівництва); професійну компетентність (володіння спеціальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями й навичками, що дозволяють повно, точно, ефективно, якісно та кваліфіковано здійснювати професійну діяльність).

Принагідно, зміст психологічної підготовки керівників органів і підрозділів МВС України повинен базуватися на акмеологічній концепції оптимізації особистісно-професійного розвитку А.А.Деркача [2] та включати наступні напрямки: розробку цілісної концепції управлінської діяльності; розвиток Я-концепції керівника в управлінській діяльності; розвиток професійної готовності керівників до творчого вирішення управлінських завдань; формування ефективного стилю управлінської діяльності; формування управлінської команди; формування психологічної готовності керівників до діяльності в екстремальних умовах; розвиток психолого-акмеологічних резервів професійного становлення кадрів управління.

Отже, можна визначити напрямки реалізації психологічного супроводу професійної діяльності керівника органів і підрозділів МВС України, а саме: консультації керівників з психологічних питань управління особовим складом; навчання керівників управлінню підпорядкованим колективом; формування психологічної готовності керівників до управлінської професійної діяльності; розвиток професійного потенціалу керівного складу; здійснення психолого-педагогічних впливів щодо розвитку управлінських здібностей; підвищення кваліфікації керівників в рамках прикладної юридичної психології; актуалізація безперервної самоосвіти та саморозвитку як управлінця.

Психологічний супровід професійної діяльності керівника органів і підрозділів МВС України повинен забезпечуватися через реалізацію наступних принципів: цілеспрямованість, що полягає у підпорядкованості меті, її усвідомленню і сприйнятті ке-

рівником психологічного супроводу; активності й самостійності, що створюють спрямованість інтересів, мотивів і зусиль керівника на самопізнання, розвиток професійно важливих якостей, рефлексивності; гуманізації, що розглядає керівника як вільну особистість, як є повноцінним суб'єктом життя; відкритості, тобто готовності до встановлення відносин і зв'язків з різними суб'єктами управлінської професійної діяльності; коректності, що припускає опору на професійну етику, такт, толерантність керівника; комплексності, системності та систематичності, що передбачає єдність поставлених цілей, завдань і результату психологічного супроводу; єдність діагностики та корекції, що передбачає психологічний супровід професійного розвитку керівника у динаміці з урахуванням можливих прогалин і помилок.

Успішна реалізація професійного супроводу професійної діяльності керівників органів та підрозділів МВС України забезпечить розвиток на таких рівнях як: позитивна динаміка управлінських рішень та суб'єктивна задоволеність управлінською професійною діяльністю.

Психологічний супровід професійної діяльності керівника органів і підрозділів МВС України можна організувати за допомогою наступних технологій, а саме: рефлексивно-розвиваючої діагностики; соціально-психологічних та професійно-психологічних тренінгів особистісно-професійного розвитку та підвищення соціально-професійної і психолого-юридичної компетентності; навчання технік аутотренінгу саморозвитку; моніторингу особистісно-професійного розвитку; ситуативно-рольових ігор із розвитку навичок вирішення управлінських завдань; психологічного консультування з проблем особистісно-професійного розвитку; проектування альтернативних сценаріїв управлінського професійного життя; практикуму вдосконалення навичок оптимальної управлінської взаємодії; ретроспекції управлінського професійного життя тощо.

Разом з тим, особливу увагу хотілося б звернути на важливість та ефективність проактивного підходу у реалізації психологічного супроводу керівника органів та підрозділів МВС України, оскільки проактивний підхід базується на ідеї завчасного попередження проблем та ґрунтуються на засадах гуманістичної психології; плануванні життя, кар'єри і діяльності; особистісному розвитку управлінців; використанні командної роботи і лідерства; оптимізації і системному підході до усіх компонентів циклу управлінської професійної діяльності, адже його мета – оптимальне використання людських ресурсів органу внутрішніх

справ, при якому досягається максимальний ефект за умови нормативних витратах часу і зусиль.

Висновки. Урахування особливостей теоретико-методологічного аналізу психологічного супроводу професійної діяльності, який реалізується на засадах використання як індивідуальних, так і групових методів роботи з управлінцями, де центральним ядром виступає конструктивно-гуманістичний проактивний підхід, що є запорукою успішного функціонування керівника органів і підрозділів МВС України.

Перспективи. Потребує подальшого вирішення проблема створення психологічного портрета керівника органів і підрозділів МВС України.

Список використаних джерел

1. Барко В.І. Професійний відбір кадрів до ОВС (психологічний аспект) : монографія / В.І. Барко. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 296 с.
2. Деркач А.А. Развитие аутопсихологической компетентности государственных служащих / А.А. Деркач, Л.А. Степнова. – М. : Изд-во РАГС, 2003. – 297 с.
3. Євдокімова О.О. Психологічні засади вищої технічної освіти : монографія / О.О. Євдокімова. – Харків : Нове слово, 2009. – 388 с.
4. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебн. пособие / Э.Ф. Зеер. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Академический Проект; Фонд «Мир», 2005. – 336 с.
5. Малхазов О.Р. Психологія праці: Навчальний посібник / О.Р. Малхазов – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
6. Слюсарев Ю.В. Психологическое сопровождение как фактор активизации саморазвития личности : Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Ю.В. Слюсарев; Санкт-Петербург. гос. ун-т. – СПб., 1992. – 16 с.
7. Темнова Л. В. Личностно-профессиональное развитие психолога в системе высшего образования : монография / Л.В. Темнова. – М. : МОС, 2000. – 212 с.
8. Тур'ян О.В. Психологічні вимоги до особистості співробітника приватного охоронного підприємства // Проблеми екстремальної та кризової психології / О.В. Тур'ян. – Випуск № 8. – 2010. – С. 179–187.
9. Энциклопедия юридической психологии / под ред. проф. А.М. Столяренко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2003. – 607 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Barko V.I. Profesijnyj vidbir kadriv do OVS (psychologichnyj aspekt): monografija / V.I. Barko. – K. : Nika-Centr, 2002. – 296 s.
2. Derkach A.A. Razvytye autopsychologicheskoy kompetentnosti gosudarstvennyh sluzhashchyh / A.A. Derkach, L.A. Stepanova. – M. : Yzd-vo RAGS, 2003. – 297 s.
3. Jevdokimova O.O. Psychologichni zasady vyshhoi' tehnicnoi' osvity: monografija / O.O. Jevdokimova. – Harkiv: Nove slovo, 2009. – 388 s.
4. Zeer Э.Ф. Psychologija professyj: Uchebn. posobye / Э.Ф. Zeer. – 3-e yzd., pererab. y dop. – M. : Akademicheskij Proekt; Fond «Myr», 2005. – 336 s.
5. Malhazov O.R. Psychologija praci: Navchal'nyj posibnyk / O.R. Malhazov – K. : Centr uchbovoi' literatury, 2010. – 208 s.
6. Sljusarev Ju.V. Psychologicheskoe soprovozhdenye kak faktor aktyvyzacyi samorazvytyja lychnosti: Avtoref. dys. ... kand. psihol. nauk: 19.00.01 / Ju.V. Sljusarev; Sankt-Peterburg. gos. un-t. – SPb., 1992. – 16 s.
7. Temnova L. V. Lychnostno-professyjnoe razvytye psihologa v sisteme vysshego obrazovanyja: monografija / L.V. Temnova. – M. : MOS, 2000. – 212 s.
8. Tur'jan O.V. Psychologichni vymogy do osobystosti spivrobitnyka pryvatnogo ohoronnoho pidpryjemstva // Problemy ekstremal'noi' ta kryzovoi' psihologii' / O.V. Tur'jan. – Vypusk № 8. – 2010. – S. 179–187.
9. Энциклопедыя jurydycheskoj psihologyi / pod red. prof. A.M. Stoljarenko. – M. : JuNYTY-DANA, Zakon y pravo, 2003. – 607 s.

Y.Y. Boiko-Buzyl. Psychological support of professional activity of the heads of agencies and subdivisions of the MIA of Ukraine. The article presents the results of theoretical analysis of the problem of psychological support of the professional activity of leading agencies and subdivisions of the MIA of Ukraine on implementation of requirements of the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and other official documents, determining the main directions of reforming of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. In particular, the fundamental concepts, namely «support», «psychological support», which appeared in the twentieth century and still do not have a clear interpretation and vision are specified. Three main approaches to defining of the essence of the concept of psychological support, namely: method, process, and professional activity of a specialist-psychologist are determined. The purpose of psychological support, which is in full implementation of professional and psychological

potential of the individual and the needs of stakeholder, is disclosed. The different visions of the components and the tasks of psychological support by the scientists are presented. Integral elements of psychological support of professional activity of management agencies and subdivisions of the MIA of Ukraine, namely professional and psychological selection and training are characterized. The directions for the implementation of psychological support of the professional activities of the head of agencies and subdivisions of the MIA of Ukraine are defined. There have been indicated the principles for the implementation of psychological support of the professional activity of the head of agencies and subdivisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the most efficient technology for organizational implementation of psychological support and the importance of its implementation of a proactive approach, which is based on the idea of prevention of professional and psychological problems and is based on the principles of humanistic psychology.

Key words: psychological support, professional activity, head, management, method, process, result, professional and psychological selection, professional and psychological training, proactive approach.

Received October 21, 2014

Revised November 18, 2014

Accepted December 04, 2014

УДК 159.92: 378.036:37.04

О.І. Бондарчук

bei.07@mail.ru

Організаційно-професійні особливості самоєфективності керівників освітніх організацій

Bondarchuk O.I. The organizational and professional features of self-efficacy of managers of educational organizations / O.I. Bondarchuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufrieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 57–69.

О.І. Бондарчук. Організаційно-професійні особливості самоєфективності керівників освітніх організацій. У статті наведено результати емпіричного дослідження організаційно-професійних особливостей самоєфективності керівників освітніх організацій. Досліджено самоєфектив-